

70 שנה למערכות

יוסף טרומפלדור (1880-1920)

ממקימי גדוד נהגי הפרדות והגדוד העברי במלחמת העולם הראשונה. נפילתו בקרב תלחי הפכה לחלק מהאתוס הציוני

מערכות כ"ה' יולי 1945 ורטהיימר

אלכסנדריה, ומתוכו נשמע במרחבי האוויר קול פקודה הניתן בעוז וכדיוק בלשון העברית. ניתנה הודעה להיות מוכנים לדרך בעוד שלוש-ארבעה שבועות. ההכנות נעשו במהירות קדחתנית. עם כל יום נוספו בשורותינו חברים חדשים רבים, שהיו כרוכם איתנים, אמיצים ומהירים כמעשה וכדיבור, צעירי הפועלים מארץ ישראל וה"שומרים".

וכאשר בא עם הבאים ורטהיימר הצעיר בלוויית אביו, בחור מרושל וצנום זה, מיד הקיפוהו חבריו וליגלגו על פאותיו הארוכות, על תלבושתו ועל מבנה גוו החלוש.

ואולם האב לא הסב ליבו למלעיגים ושאל:

היכן המקום שבו נרשמים לגיון?

הביאו אותם אל אוהלי, והאב פנה אליי בזו הלשון:

אדוני, בני זה רוצה ללכת למלחמה בעד ארץ ישראל. קחהו נא. היינו ממקבלי החלוקה בירושלים, ואנשים כמוך סוברים בוודאי כי רק החלוקה מנת חלקנו ורק היא יקרה לנו, אבל הדבר אינו כן. בני יילך בשם ה' למלחמה וישפוך את דמו, אם יהיה צורך בכך, ובזה יוכיח לכם כי ארץ ישראל יקרה לנו לא פחות מאשר לכם.

ובהפרדו חיבק את בנו והלך ולא נשא עין אל אשר מסביב.

הבן נשאר עימנו ומיד התאמץ בכל כוחו להיראות כחייל טוב.

ואולם הימים הראשונים לעבודה היו קשים לו. הרשלנות והחולשה היו בעוכריו. חולשתו של ורטהיימר רבתה עוד, כי לא אבה להתגאל בפת בג הממשלה, ובלגיון שלנו היינו אנוסים לאכול מאכל טריפה לאחר שלא עלו בידנו ניסיונותינו לסדר מטבח כשר ושוחט משלנו.

ואולם כעבור שלושת ימים על ורטהיימר במחנה נשתנה הדבר. מפקד הלגיון, הקולונל האנגלי, העיר, כמו דרך אגב, את ורטהיימר, כי מחייל טוב נדרש מראה פנים טוב, וסרח הפיאות מיותר לו.

ההערה הקלה הזאת עשתה רושם חזק על ורטהיימר, ולערכ בא לפני גלוח למשעי, גזוז השערות באין שריד לפיאותיו והתאמץ להיראות כחייל אמין ועז:

מעתה אהיה חייל כדבעי, אדוני הקפטן! אמר אליי.

מלאו 30 שנה למערכת גליפולי, שבה השתתף גדוד ציון לנהגי הפרדות - גדוד עברי ראשון מיני דורות. ב"ורטהיימר" תיאר יוסף טרומפלדור דמות מתנרב עברי וגבורתו הצנועה

אנחנו לא רצינו להיות בין מובילי המשא, ולא רצינו ללכת אל כל אשר ישלחנונו. הודענו בהחלט: רצוננו להיות בקרב, בשורת הלוחמים, ורק בשדה המלחמה שבארץ ישראל. הילחם נילחם בעד ארץ ישראל ועל אדמתה. אנו נכבוש צעד-צעד בארצנו אשר גלינו ממנה בחוזק יד, אנו נשחרר את מולדתנו, את חברינו אשר נשארנו בתנאי קיום נוראים לשמור על ה"יישוב". רעיון זה היה קרוב ומוכן לכולנו, לכל אלה שגורשו מן הארץ וטולטלו אל תוך להט חומה של אלכסנדריה. רק זאת הייתה משאלתנו, ואחרת לא שאלנו. ודברים מפורשים אלה הודענו גם לגנרל אשר נשלח אלינו לאלכסנדריה מטעם המפקד העליון מכסואל מקהיר לבוא איתנו בדברים:

במלחמה ובמולדת. בלי כל ויתור!

אבל הגנרל היה גם דיפלומט, ובאספה הגדולה והמכרעת, שהייתה באוויר המחניק של אותו צריף, אמר בסוף דבריו כדברים האלה בקירוב:

העם האנגלי מדבר מתוך גרוני עתה אל העם העברי ידידות; ידידות זו תימשך בוודאי גם בימים הבאים, כפלשתינה העברית. היש עם לבככם ללחוץ את היד המושטה לכם או לדחותה?

והגנרל קם, ואחריו קמה כל הפמליה שלו. אז קפצנו כולנו ממקומנו בבהלה:

מה לענות?

העם האנגלי, העם העברי, ידידות, ידידות בין שני כוחות שקולים, והעיקר: הקשר והידידות יהיו גם להבא כפלשתינה העברית. נוצחנו וענינו שהננו מסכימים לכול, בלי כל תנאים.

עם ערב נתפזרו צעירי ארץ ישראל חבורות-חבורות ברחובות אלכסנדריה והשמיעו קולם בשירי ארץ ישראל, אירחו לחברה ולאחוה עם החיילים האנגלים ושרו איתם יחד את השיר שהיה שגור אז על שפתי האנגלים: "טיפררי". ומקץ ימים אחדים צץ מחנה חדש בסביבת

ומאותו ערב בא שינוי אמיתי בנפשו. הוא התחיל להתגאל בטריפה, חדל לנטות הצידה מחבריו, ובשעות המנוחה בערב ישב יחד עימהם ונלווה בשיר. הוא נעשה בכלל יותר גלוי לב, יותר תקיף ומהיר. לימים בא מועד היציאה לדרך. כולנו ירדנו כבר אל האוניות. ההודעה אמרה: מחר נפליג. בנמל הרחב נאספו באחרונה החיילים בני הלגיון. מישוהו הפיץ את השמועה כי באה פקודה לשלחנו אל חזית ארץ ישראל. רצינו בדבר ועל כן האמנו בו כולנו. ועד שעה מאוחרת בערב בקעו באוויר שירי שמחה ותוגה משירי ארץ ישראל אשר פרצו מחזנו המוצק, רקדנו ריקודי ארץ ישראל, ונאומו עוז ולהבות נשמעו. גם הבחורות הנחמדות, אשר באו ללוות את בני הלגיון, היו נראות כה ערות ועליזות, כאילו היו מוכנות גם הן לצאת מיד לקראת מוות בעד המולדת. רק ורטהיימר לא היה בין החוגגים. בשובי לפני עלות השחר אל תאי מצאתי את ורטהיימר עומד לא רחוק מן הפתח, והוא סר.

מה אתה עושה פה? שאלתי. מדוע אינך שם, בין כולם? מחשבותיי יישאוני אל החזית. אני הוגה באש... ואני מפחד... מפחד הינך?! עתה איחרת את המועד... ואולם פחדך מוקדם הוא... הוא הרגיש שלא הבינותיו יפה וענני מיד: לא, לא, אדוני. לא מפני הסכנה אני ירא. לא מפני המוות... אבל ירא אני שמא לא אעמוד בניסיון, שמא ירך ליבי שם... ואז אמיט חרפה על הלגיון, על היהודים... ואנו - הלא למולדת יוצאים למלחמה... אני יעצתיו לשכב לישון ולעזוב את המחשבה על אפשרות של מורך לב ורתת.

מקץ ימים אחדים נמצא לגיוננו בחזית הגליפולית. זה אחר זה אבדו ממנו חברים - בין מתים, בין פצועים וחולים. חילופי יריות היו תכופים. על יד אנשי חיל אמיצי לב נגלו גם חברים רכי לב. הנהגתו של ורטהיימר הייתה מוזרה מעט. קשה היה להבינו - החזק הוא ברוחו אם רפה. אם הוטל עליו, על פי התור, למלא תפקיד מסוכן, היה עושה זאת בלי שאון עליזים, כאשר נהגו המתיימרים בגבורה, וגם לא הגה נכאים. הלך תמיד בדממה, שקוע ומרוכז במחשבה. נדמה היה כי הוא עצמו לא בירר עוד לעצמו: אם לפחד ואם לחדול. נראה שכך היה באמת.

רק בסוף נתברר הדבר. היה יוני מהיפים ביותר. הארץ הייתה עטופה ירקרק דשאיים. השמש ליטפה את האדמה בקרניה חמימות, ובני האדם ערכו קרב קשה מאוד בשדות גליפולי. נדמה לנו כי לחפירות ההגנה הקדמיות אשר בקו האש יש צורך להמציא להם מהר צורכי מלחמה. זוג פרדות טעונות נשק עמדו מוכנות לנו, אבל לא היה מי שינהגן על מוות. דרוש היה למצוא בן חיל אשר יחרף נפשו לנהוג את הפרדות על פני הכיכר הגלויה שהובילה אל חפירות ההגנה. הכיכר הייתה גלויה לעין האויב, והוא המטיר עליה אש איומה כל אותו הזמן. המעבר על פני הכיכר היה כהליכה

ודאית כמעט לקראת המוות.

בני חיל! קרא שר הגדוד לחיילים, נחוץ מאוד להמציא צורכי מלחמה אל הקו. מי ישים נפשו בכפו לנהוג את הפרדות? אנגלים, הודים ויהודים עמדו והיססו. השמש החביבה שילחה לכל אחד מברכת הודה וקסם הימים הבאים, ומהכיכר המכוסה גוויות אדם ונבלות בהמה נדף ריח המוות.

ולא נמצא מי אשר ישים נפשו בכף.

שר הגדוד העיף עין חודרת על פני החיילים וחזר על דבריו בעוז: את צורכי המלחמה מוכרחים להמציא. אם לא - ואבדו האנשים בחפירותיהם. ייצא נא אליי האמיץ אשר בקרבכם!

ובעוד כל העומדים ממישיכים להסס מבלי דעת מה להחליט, יצא ורטהיימר מביין השורות. הוא יצא כנכלם. דומה היה כי הוא בוש להסב אליו עיני רבים, אבל הוא קרב אל שר הגדוד ואמר: הנני, שלחני!

וכאשר נראה ורטהיימר עם פרדותיו על הכיכר, הוסיף האויב לירות בתועפות אש. הפגזים נפלו תכופות והתפוצצו ברעם וברעש אדיר. רסיסי הפצצות, האבנים, עפר האדמה - כל אלה התאבכו בעשן ביללת רעש באוויר, הצריחו ונדמו. עשן שחור וכבד עלה בעמודיו על פני האדמה, הלך ונמוג ונתפזר לאיטו וירד לריאות האדם והרעילן. הפרדות הזקיפו גו ולא אבו ללכת, אבל היר השקטה והבטוחה של ורטהיימר אחזה בהן ומשכתן קדימה. הוא הלך במנוחת נפש, כאילו לא קרה דבר מסביב, ולא הסב ליבו כלל לפגזים הנופלים סביבו. משני עברי הכיכר הביטו אליו החיילים מתוך עצירת הנשימה בדובכם בלחש: בן חיל, בן חיל!

עוד צעדים אחדים, וורטהיימר ימצא מסתור בחפירות ויגיע אל מטרתו, אבל הנה, פתאום התנודד, התאמץ וצעד עוד צעד אחד - ויצנח.

ידיים חביבות הושטו לו מתוך החפירות, אחזו בו והכניסוהו פנימה, ואת הפרדות וכלי הנשק משכו אחריהן. הכול הגיע למועד, אבל ורטהיימר הרגיש עצמו ברע. לערב לא הייתה עוד תקווה לחייו, והוא בכל זאת שמר על רוחו השקטה.

ובהיפרדו ממני, לפני הפליגו באוניית החולים, אמר לי בקולו הרך, כמתחטא לפניי:

אדוני, עתה לא אדע עוד פחד.

ולא יסף. אינן זאת כי היה קשה עליו הדיבור. עבר שבוע, ומאלכסנדריה הודיעונו כי ורטהיימר מת.

וכעבור עוד שבוע נתקבל מכתב מאת אביו המבקש לשלוח לו חזרה את התפילין של בנו המנוח. במכתב לא היה זכר להתאוננות, להשתפכות הנפש בצער.

איש החלוקה הירושלמי הראה באומץ לב את אהבתו לארץ ישראל.